

Ahova gyakran járt a történelem

Léteznek olyan vidékek, amelyek érdemtelenül kifakultak a kollektív magyar emlékezetből. Mindez az adott régió földrajzi elhelyezkedésétől – hétköznapi megfogalmazásban félreeső helyként definiált terek –, az infrastrukturális tényezők minőségétől, a helyi turisztikai lehetőségek kiaknázásának mértékétől, jelen esetben pedig a lemorzsolódott, felszámolt magyar etnikai jelenléttől is jelentős mértékben befolyásoltatott. Ez a mellőzöttség kettős megvilágításban képes láttatni az elfeledett vidéket – jelen esetben az Al-Duna vidékét –, ugyanis az egyik póluson érzékelhető közönyös magára hagyatottság feltételezi az ellenpólusban ott rejtőzködő titokzatos felfedezendő, az elfeledett vidékek utazó általi, újbóli meghódításának vágyát is. Azokat az utazókat, akiket a mások által kevésbé bejárt vidékek vonzanak, éppen a múlt ködös homályába vesző emlékezet újbóli felelevenítésének vágya inspirálja. Szálinger Balázs útinaplója, az *Al-dunai álom* ennek az életérzésnek a tökéletes példája, ahol az Al-Duna földrajzi fogalma tágasan kerül értelmezésre, ugyanis a kötetben hangsúlyos szerepet kap a vajdasági kiruccanás is, ugyanis néhány naplóbejegyzés a Tarc-al-hegységet, az egykor neves szerémi bort, Székelykevéti és Kevevárát veszi górcső alá, betekintést nyújtva a vajdasági magyarság életébe, a nyugatra való kitelepülés látható következményeibe is.

Az útinapló a bejárt tájegység feltérképezése során megélt tapasztalatok rögzítésére alkalmas műfaj, amely lehetőséget biztosít az adott térség kulturális vonatkozású megítélésére, az ugyanazon pontra irányuló, de esetlegesen különbözőképpen értékelt megfigyelések összevetésére, az utazó egyén és a hely szellemének kölcsönhatására, ily módon a merengés lehetőségének megnyilvánulása is lehet. Ez a feltérképezési szándék, amely a leírás során a hű megjelenítéssel kerül igazolásra, erősen vegyül az egyén szubjektív megítélőképességével, amit a bejárt vidékkel való azonosulás vagy éppen „nem azonosulás” ecsetelésének a szolgálatába állít. Szálinger Balázs al-dunai utazásának megörökítése során – amelyre 2018 tavaszán került sor, s ahova áldott állapotban lévő felesége is elkísérte – folyamatosan működteti a narrátori reflexiót, amelynek az érzelmi töltetere a hangulati ingadozás – lelkesedés, gyönyörködés, kiábrándultság, csalódottság – jellemző. Az egy hónapos utazás során megszámíthatatlan élmény részesévé vált, amelyek lelke húrjainak megrezdülésekor különböző tónusú hangok felcsendülését eredményezték. Felkeresni, bejárni, átélni, rácsodálkozni, csalódottan tudomásul venni, beletörődni.

Az *Al-dunai álom* hangvételésében éppen az a lenyűgöző, hogy a tapasztalatszerzés minőségétől függetlenül szinte mindig átjárja az empatikusság, s éppen ebből az együttérző, a különféle dolgokkal azonosulni tudó hajlamból – mely gyakorlásának képességére nem mindenki alkalmas – következik, hogy a szövegvilágot a higgadt közlésmód dominanciája jellemzi, ami semleges olvasói rálátást eredményez.

A Szálinger által bejárt helyszínekről úgy is beszélhetünk, mint két világot egymástól elválasztó térségről, ugyanis több szempontból is határmezsgyének minősíthető területről tudósít. Már a rómaiak is választóvonalként aposztrofálták ezt a vidéket, nem véletlen, hogy a Duna Vaskapu feletti szakaszát *Danubiusként*, a lejjebbi vízfolyást pedig *Isterként* emlegették. A Duna ezen szakaszán, Orsova és Szőrényvár környékén lépünk ki a Kárpát-medencéből, ez a vízfolyam, hegyvonulat és síkság által háromszögbe foglalt vidék a különböző kultúrák, vallások találkozásának helye, itt ér véget – vagy kezdődik – a Balkán-félsziget, az Európai Unió, dél felé haladva pedig a kereszténységet fokozatosan felváltja az iszlám. Mindezt, valamint a helyszín történelmi múltját ismerve nyilvánvalóvá válik, hogy miért is olyan sokszínű és egyben ellentmondásos az Al-Duna környéke. A titokzatosságot, a vidék rejtelmességét tovább fokozza az a tény, hogy az 1970-ben beüzemelésre került vízerőmű tevékenysége által Orsova város, Ógradina falu, valamint az Ada Kaleh sziget víz alá került. A Duna mélysége itt 80-100 méter, így sokkal inkább hasonlít tóra, mintsem folyóra. Az immár fél évszázados elárasztás ténye tulajdonképpen a narrátor érdeklődésének fókuszpontja. A harminc nap eseményeit felölelő útinapló az elárasztás köré szerveződik, akármibe is nyújt betekintést, ott szinte mindig jelen van az ambivalens értékeket – a természetközelség áldása, az ember természetformáló beavatkozásának átkos következményei – közvetítő víz motívuma. A szöveg tudatosan alkalmaz mitológiai párhuzamokat, ugyanis Orsovát és környékét az elsüllyesztett Atlantiszhoz hasonlítja, ezáltal erősítve meg azt az álláspontját, miszerint egy méltatlanul elfeledett vidéken járunk. A korábban soha sem hallott településnevek – Jeselnica, magyarul Dunaorbágy, Lászlóvára, Herkulesfürdő, Bozovics és még sorolhatnánk – és a topográfiai sajátosságok narrátori tolmácsolás által közvetített miliője meggyőz bennünket arról, hogy tulajdonképpen egy elveszett Édenkertben járunk.

Szálinger Balázs hosszú időn át kutatott az Orsovával kapcsolatos iratok, térképek után, ki is mondja, hogy az Al-Duna a mániájává vált, így nem kell azon meglepődnünk, hogy kitűnően ismeri ennek a térségnek a történelmi múltját. Ezen történelmi és egyben helytörténeti háttérismeretekben való jártassága valóban alapos, ugyanis olyan ismert és kevésbé ismert eseményeket vonultat fel, amelyek a római kortól kezdődően egészen a Ceaușescu-rendszer bukásáig végigkísérik könyvét. Az eseményeket legtöbbször magyar történelmi kontextusba ágyazza, viszont

sosem feledkezik meg arról, hogy a magyarok szinte mindig kisebbségben éltek ezen a vidéken, tiszteli és kiemeli a különféle nemzetiségek érdekeit. Olyan elfeledett történelmi események nyomába ered, mint például a Szent Korona elásásának a története, amelyet Szemere Bertalan az 1849-es menekülése során a környéken rejtett el az osztrákok elől. Az irodalomtörténetben érdekelték pedig igazi ínyencségként is forgathatják ezt a könyvet, nem csak a sokak szerint az Ada Kaleh sziget által ihletett Jókai-regényre, *Az arany emberre* kell itt gondolnunk, hanem az olyan irodalomtörténeti kuriózumokra, mint például a tizenhét-tizennyolc éves Krúdy Gyulának az *Orsova* című, négyoldalas lapban kifejtett tevékenységére, vagy Arany János *Rozgonyinéjának* lászlóvári helyszínére. Merít még a neves utazók egykori feljegyzéseiből is: Hans Christian Andersen a Balkán-félsziget felől érkezve itt lépett magyar földre, s Orsován ülte le a tíznapos vesztegzárat, ami a déli irányból érkezők számára kötelező volt, de beemeli Wilhelm Richter vallomásait is a magyar konyháról, a „germanizálódott” román mosónővel való találkozásáról. Itt kell megjegyezni, hogy az útinaplóba többször is beépít, többnyire a 19. századból származó szövegrészeket – a kötet végén feltüntetve a forrásjegyzéket –, amelyekkel igazolni kívánja az általa elmondottak hitelességét.

Útinaplóról lévén szó nem maradhat el a gasztronómiai sajátosságok bemutatása sem, különös tekintettel a helyi, valamint a narrátor által megszokott ízvilágok különbözőségének és hasonlóságának a vonatkozásában. Szintén a különbözőségekre és a hasonlóságokra épül az állat- és növényvilág bemutatása. Egyedi faunavilág tárul elénk, amely szinte hemzseg a barázdabillegetőktől, de a homoki viperáról és a galambóci vagy kolumbácsi legyekről is megtudhatunk valami újat.

Az *Al-dunai álom* megjelenésére úgy is tekinthetünk, mint a Szálinger által, a magyarság nevében történő adósság törlesztésére. Elfeledett, magára hagyott vidékről lévén szó, valamint a szerzőnek a próza területén való tapasztalatlanságát figyelembe véve ez különösen nagyvonalú gesztusnak minősíthető, ugyanis ez az első, nyomtatott formában napvilágot látott prózai vállalkozása. A műfajiság kérdéséről tett megállapítások közé odakívánczik, hogy Szálingernek a lírában való otthonos mozgása a mostani kötetet is áthatja, az általa felvázolt természeti képeket gyakran olyan igényes poétikussággal festi meg, ami egyértelműen a kötet javára válik.

(*Szálinger Balázs: Al-dunai álom. Magvető, 2020*)

Czini Zoltán